

Dr. Rudolf Steiner:

V e l i k o n o č n í m y š l e n k a

Mezi vánoční a velikonoční myšlenkou je velký rozdíl. A kdo dovede tyto dvě myšlenky porovnat, patřičným způsobem spojit a z toho pak vyvodit vnitřně živě jejich spolupůsobení, ten je upozorněn na vnitřní zážitek – který v určitém smyslu popisuje záhadu lidstva.

Vánoční myšlenka nás přivádí k pojmu zrození. Víme, že co je v člověku věčné, narozením sestupuje do světa, ze kterého je vzata smyslová, viditelná, fyzická podstata člověka. A když se tímto nazíráním přiblížíme vánoční myšlence, pak se nám zdá být myšlenkou, jež nás spojuje s nadsmyslnem. Mimo to jeví se nám vedle všech ostatních věcí, jež nám činí srozumitelnými – poukazovat na jeden pól našeho bytí – jak jako smyslově fyzické bytosti souvisíme s duchovním nadsmyslovým světem. Proto zrození člověka v plném svém významu se nebude moci stát pochopitelným za pomoci vědy, vyvozující své předpoklady z pozorování smyslově fyzického bytí.

Na druhém pólu lidského zážitku je základní myšlenka slavnosti velikonoční, která čím dál tím více se během západního vývoje stávala myšlenkou, která připravovala materialistické nazírání západních Zemí...

Vzkříšení, triumf nad smrtí, to je především to, co ve velikonoční myšlence vládlo v prvých dobách křesťanství, jež pod vlivem východní moudrosti přijalo svou prvotní formu. Naproti tomu se vyskytovaly obrazy, jež představovaly Ježíše Krista co dobrého pastýře, který jaksí bdí nad věčnými záležitostmi člověka, jenž v tomto svém pozemském bytí spí. Prvotní křesťanství poukazuje na slova evangelia: Ten, jehož hledáte, není již zde. – Musíte Jej hledat v duchovních světech – nesmíte Jej hledat ve fyzickém světě. Hledáte-li Jej zde, je nutno říci: Ten, jehož hledáte ve fyzickém světě, ten již zde není.

Velká obsáhlá moudrost, která se ještě objevila v prvých stoletích po Kristu a pronikla a pochopila Mysterium na Golgotě, zanikla v materialistickém smýšlení západu. Tento materialismus nebyl ještě tak rozšířen, teprve se pomalu připravoval...

Východní náboženská myšlenka spojila se s vynořující se státní myšlenkou západu. Ve 4. stol. stalo se křesťanství státním náboženstvím, poněvadž do křesťanské myšlenky vniklo něco, co nepatřilo k náboženství...

A pod tímto vlivem též vznikl obraz Krista Ježíše, který před tím vůbec nebyl znám, který ani neodpovídal základní myšlence křesťanství: povstal obraz Krista Ježíše ukřižovaného, trpícího, jako člověka, jenž se trápí v bolestech pod tíhou nevýslovného utrpení, jež musel podstoupit. Tím nastalo rozštěpení celého křesťanského světa, neboť tento obraz pak po staletí zobrazoval na kříži visícího, bolestí prostoupeného Krista – tj. Krista, který již není pojímán ve své duchovní podstatě, ale v podstatě čistě tělesné...

Krucifixus, Ukřižovaný – jest výrazem sloužícím k přechodu ke křesťanskému materialismu. To však nebrání té okolnosti, obdivovat plnou měrou hloubku umění, jež

velkolepým způsobem ztělesnilo v obrazech bolesti Vykupitele. Vzdor tomu však zůstává pravdou, že obrazem Vykupitele, jenž na kříži v bolestech dokonává, odklonilo se lidstvo od duchovního nazírání křesťanství.

V toto nazírání – na rozbolestněného muže – vmísilo se nazírání na Krista co soudce, který vzal na sebe výraz Jehovy – takového Jehovy, jenž se změnil v soudce – lze jej vidět v Římě v Sixtinské kapli tak velkolepě zobrazeného. Stejný duch, který v představě o hrobu, z něhož vykupitel povstává, z něhož triumfálně vychází, v tomto obraze dal zmizeti triumfujícímu duchu – Vítězi nad Smrtí – ten stejný duch na 8. ekumenické koncilu v Cařihradě r. 869 – prohlásil a dekretem potvrdil, že člověk pozůstává pouze z těla a duše, a že duch se nachází pouze v jednotlivých vlastnostech, v duši uložených.

Tak jako vidíme svanuto všechno duchovno z představy o Krucifixu, tak... cítíme bolesti naplněnou duši bez triumfujícího ducha, nositele a zároveň Ducha pečujícího o lidstvo – tak i výnosem koncilu byla lidská bytost zbavena ducha. A tak se v jedno spojila oslava Velkého Pátku, slavnost Vzkříšení ve slavnost velikonoční.

Za dávných časů... byl Velký Pátek změněn ve slavnost, kde se myšlenka velikonoční pozměnila veskrze způsobem egoistickým. Drásati své nitro bolestí, duši přímo smyslně hroužiti do bolu, cítit rozkoš v bolu: to bylo po celá staletí velkopáteční myšlenkou. ... Totéž lidstvo, které povzneslo až na stupeň víry princip o člověku pozůstávajícím jen z těla a duše – totéž lidstvo vyžadovalo pro svoje cítění pouze zmírajícího Vykupitele – obraz svého vlastního fyzického bolu, aby mohlo prožívat vše jen ve vnějším pochodu – co původně mělo být zcela elementárně, živelně cítěno jako vědomí – že živoucí Duch vždycky musí zvítěziti nad vším, co se ve fyzickém těle děje...

Ze západní kultury bylo tímto směrem vymýceno duchovní nazírání a duchovní cítění. Zajisté že s obdivem, ale i s pocitem jisté tragiky, budeme pohlížet na všechny umělecké snahy, jež chtěly co nejlépe Umučeného na kříži vystihnouti.

Milí přátelé, k tomu, co je zapotřebí naší době, nestačí se povznést několika nahodilými myšlenkami a rozptýlenými pocity, aby se plně nahlédlo, že co se duchovna týče, že všechno to po dlouhou dobu šlo po nakloněné ploše. Uprostřed naší soudobé západní kultury potřebujeme myšlenku Velikonocí. Jinými slovy potřebujeme znovu se povznést k Duchu. To co se jedenkrát velkolepým způsobem vynořilo – co Svaté Mysterium narození Páně – Mysterium Vánoční, zase se ztrácelo během vyvíjející se západní kultury. Nořilo se v ony sentimentality, jež vrcholily v různých písních, jež se rozplývaly v opěvování Ježíška. Bylo to přímo smyslově blouznivé pojetí o malém dět'átku. Zatímco mělo být velkolepé Mysterium Vánocí o sestoupení nadpozemského Ducha k nám na Zemi chápáno a prožíváno – vešly zatím v oblibu písničky o Ježíškovi – a udávaly tón...

Charakteristické je však, že myšlenka Velkého Pátku, tak, jak byla výše uvedena, stále více vstupovala během moderního vývoje do popředí, a myšlenka Vzkříšení – vlastní myšlenka Velikonoc – ustupovala do pozadí. (Pozn.: v r. 1974 poprvé i katolická církev slavila Velikonoce jako tři dny blaženosti a celkový ráz smutku je již na popud Vatikánu zeslaben.) Doba, která musí poukazovat na to, že člověk musí znovu prožít Vzkříšení své bytosti v Duchovnu, ta musí zvláště zdůrazniti myšlenku velikonoční.

Umučený člověk na kříži je výrazem hroužení se západní kultury do materialismu – to si musíme uvědomiti. Musíme mít Krista jako nadsmyslovou bytost, jako bytost nezemského původu, která je přesto vtahována do zemského vývoje. Musíme se propracovati k této jak slunce jasné myšlence, zářící nade vši lidskou představivostí.

Tak jak musíme poznat, že vánoční myšlenka Zrození se stala něčím, co jedno z největších Mysterií svým cítěním mířilo k triviální sentimentalitě, proto zrovna tak je nutno, abychom zdůraznili při Myšlence velikonoční, že do lidského vývoje něco přichází – co není srozumitelné se stanoviska pozemských předpokladů, co je však srozumitelné z předpokladů duchovních – z duchovního poznání. Duchovní poznání musí nabýti první velkou oporu v myšlence Vzkříšení – musí uznati nedotknutelnost duchovně věčného i v člověku – oproti tělesně fyzickému. Musí pak ve slovech svatého Pavla poznati: Nevstal-li Kristus z mrtvých – je vaše víra mrtva. Musí v těchto slovech vidět posilu, která v novější době vědomějším způsobem dosažena – zdůraznění toho, v čem vlastně záleží bytost Kristova. **Tak se musí myšlenka Velikonocí státi vnitřním svátkem, slavností Vítězného Ducha nad tělesností. Před zrakem musíme si ovšem vybaviti představu zmučeného Ježíše na kříži. Ale nad křížem musí se vznášeti Vítěz, jehož se ani zrození ani smrt nedotýká – a jenž jediný je s to, abychom zrak svůj mohli obrátit k věčným plánům duchovního Života. Jedině tímto způsobem je nám možno znovu se přiblížiti k pravé bytosti Kristově.**

Lidstvo západu stáhlo k sobě Krista dolů, stáhlo Jej k sobě již jako malé děcko a pak tím, že se zálibou bývá chápán jen ve zmírání a bolesti. Často jsem zdůrazňoval, že dlouhou dobu před mystériem na Golgotě z úst Buddhových vyšla slova: „Smrt je zlo.“ - a naproti tomu po mystériu na Golgotě vystupuje podoba krucifixu – Ukřižovaného. Nazírá se tu na smrt ne již jako na zlo, nýbrž jako na něco, jež v Pravdě nemá nijakou jsoucnost.

Ale toto pojetí, jež se do tohoto názoru vměšuje z podání východní moudrosti, podléhá druhému, jež pevně lpí na utkvělé představě o bolesti stísněném Ježíši. Nesmíme jen v myšlenkách (poněvadž jsou někdy velmi kusé–Kurzmachia), musíme velkým rozmachem, celou silou svých citů povznést se k tomu, co po dlouhá staletí je osudem lidského představování Mystéria na Golgotě. Musíme si uvědomiti, že je nutno, abychom došli k pravému porozumění mystéria na Golgotě.

Lze si připomenouti, že ani ve starověku hebrejském nepředstavovali si Jehovu co světového soudce – v právnickém pojetí. V knize Niob... vypisuje utrpení Joba vylučuje cit /porozumění/ pro vnější spravedlnost. Job je trpělivý člověk, pohlížející na vše, co jej potkává ve vnějším světě, jako na svůj osud. Teprve později ponenáhlu vystupuje právníkový pojem o odplatě do světového řádu. Určitým způsobem je to jeho oživení principu Jehovy, ježž možno zřítí na oltářním obraze Michelangela v Sixtinské kapli.

My však potřebujeme Krista, kterého můžeme v našem nitru hledati, poněvadž **když Jej hledáme, brzy se objeví.** Potřebujeme Krista, jenž vstoupí do naší vůle, který ji prohřeje a rozplamení, aby tato vůle stala se silou pevnou k vyplnění skutků, jež k vývoji lidstva jsou na nás požadovány. **Je nám zapotřebí Krista, na něž nepohlížíme jako na trpitele, ale na duchovní bytost, jež se vznáší nad Křížem a shlíží na to, co bezduché na kříži dokonává. Potřebujeme plné, silné vědomí o věčnosti Ducha. Nenabudeme silného vědomí o věčnosti Ducha, pohroužíme-li se pouze do obrazu Ukřižovaného...** Lidstvo odvrátilo svůj pohled od pravého duchovna a přihlíželo pouze

na pozemský fyzický děj. Ale těm, kteří jako Goethe poněkud již cítili nutnost, aby naše civilizace opět k Duchu pronikla – těmto lidem to připadalo cizí, s čím nemohou souhlasit. A Goethe často se vyjadřoval, že vlastně ukřižovaný vykupitel mu nepodává správný výraz toho, co v křesťanství pociťuje, totiž „povznesení člověka k Duchovnu.“

...Je nutno, aby nálada Velkého pátku pozměnila se tak, že uzavírá v sobě pohled na dokonávajícího Ježíše, avšak zároveň pociťuje: to je jen protikladem zrození – a kdo nevidí ve zrození umírání, ten plně věc nechápe. Ten, kdo může procítit náladu smrti o Velkém pátku tak, že chápe, že se tu představuje jen jedna strana lidského žití, jež je protipólem druhého děje, při /vánočním/ vstupu dítěte na svět, ten se v pravdě připravuje k náladě Velikonocí, která je obsažena ve vědomí: „Lidská moje schránka je zrozena; vlastní však člověk se nerodí – ani nezmirá – je tedy nesmrtelný.“

Vlastně člověk musí se spojit s tím, co sestoupilo na Zemi jako Kristus, který nemůže zemřít, a jenž shlíží na umučeného muže na kříži, pohlíží jako na někoho zcela jiného než na sebe. Musí se to procítit, co se ztratilo vlastně tímto duchovním nazíráním, jež pronikalo po staletí kulturu západu. A stane se to velikonoční myšlenkou pro celý svět, když dostatečný počet lidí cítí, že uprostřed nynější moderní civilizace musí zase Duch z mrtvých vstáti. Zevně pak to bude vyjádřeno tak, že člověk nebude směti jen hloubat nad tím, co původ jeho bytosti halí, nebude se shánět po zákonech přírodních ani zákonech dějepisných, jež předchozím jsou podobny, - ale tak, že člověk bude mít v sobě tužbu poznati a pociťiti vlastní povahu vůle, která člověka přenáší až za bránu smrti...

Jak by bylo možno člověku nabýti sil k myšlence svatodušní – k oslavě seslání Ducha – když by se stala tato myšlenka pouhou dogmatickou frází – po prohlášení 8. ekumenického koncilu v Konstantinopoli. Jak možno nabýti sil k myšlence svatodušní, když se člověk nemůže propracovati k pravé myšlence velikonoční, k myšlence z mrtvých vstání, Vzkříšení Ducha. Člověk se nesmí dát zmásti obrazem umírajícího, bolesti naplněného Vykupitele. Musí se naučiti znát spojitost bolesti ve spojitosti s materiálním bytím.

To byl základní princip staré Moudrosti, která ještě intenzivně vycházela z hlubokých základů lidského poznání. Toto poznání musíme si znovu vědomě vydobýt. Bylo to ale základní myšlenkou – že původ bolesti je ve spojení s hmotou – materií, že utrpení pochází ze spojení člověka s hmotou.

Pohled na bolest měl znamenat vzkříšení duchovní bytosti. V nejužším smyslu měl obraz člověku znázorniti to, co lze jednoduše vyjádřit: Tvé radosti, veselí – děkuješ za mnohé ve svém žití, ale získal-li jsi poznání a osvojil si možnost nahlížet do duchovních souvislostí – máš co děkovat žes svému utrpení a své bolesti nepodlehl, ale žes měl tolik síly se z nich povznést. – Proto ve starých mysteriích byl obraz trpícího Christa vyměněn za obraz vítězího Krista, který shlíží na trpícího Christa, jako na to, co je již dávno překonáno. Proto musí být opět nalezena možnost mít před duševním zrakem i ve své duši vítězího, duchovního Krista ... To je právě ono, co musí vyvstati v přítomné době, abychom mohli připravit lidstvu ozdravující budoucnost.

Nikdy bychom ale nemohli pochopiti tuto pravou velikonoční myšlenku, kdybychom se zdráhali uznati, že je nutno vzhlížeti z čistě pozemského též ke kosmickému, když chceme vůbec mluvit o Kristu. Nebylo by zde na místě mysliti, že Kristus jako božská

bylost prošel branou smrti, aniž zakoušel bolesti. Bylo by nesprávně myšleno, že bolest při Golgotě byla jen zdánlivou. Musí být v tom případě myšlena v plném slova smyslu jako skutečnost – je skutečná jako její opak.

Draží přátelé, když v dávných dobách žákům, kteří měli být zasvěceni, obrazně byl znázorněn nejsvobodnější člověk, když tito žáci připraveni k zasvěcení, prodělali všechny předběžné stupně, všechna cvičení, ... byli naposled postaveni před obraz člověka veskrze trpícího – člověka v hmotném těle, oděného v purpurové roucho – před obraz Christův. Při pohlížení na tento obraz měla se v duši vyvinouti ona síla, jež v pravdě činí člověka člověkem. A krupěje krve, jež dívající se viděl tryskati na význačnějších místech onomu starému Christu – měly za úkol odstraniti zemdlenost a lidskou slabost – povznést triumfujícího, vítězného Ducha z lidského nitra k výšinám.

Novější myšlení učinilo nám z Kosmu mrtvolu. Pohlížíme na hvězdy a hvězdnou dráhu a všechno to jen vypočítáváme. To znamená, že činíme výpočet o mrtvém světě a nevidíme, že ve hvězdách žije život a v dráze hvězd že žijí úmysly, záměry Kosmického Ducha. Kristus sestoupil mezi lidstvo, aby lidské duše spojil s tímto Duchem Kosmu. A jedině ten může být pravým zvěstovatelem Evangelia o samotném Kristu, který poukazuje na to, co smyslově fyzického se jeví ve Slunci. Zevní výraz je pro Ducha naší Země z mrtvých stoupajícího, povstávajícího Ducha našeho Světa; živoucí se musí státi ten pojem, že patří k sobě Duch Světa a Slunce. Znovu musí ožiti, že velikonoční slavnost je určena v jarním poměru Slunce k Měsíci. Musíme sami navázati na to, co přímo z kosmu určila slavnost velikonoční pro vývoj Země. Musíme si uvědomiti, že ti nejbudější, ochraňující Duchové kosmu to byli, kteří na tomto nebeském Orloji, jehož ručičky pro naše pozemské bytí jsou Slunce a Měsíc – upozornili na tu velkou, významnou hodinu ve světovém i lidském vývoji – v níž spadá doba Vzkříšení. Pochod těchto ručiček – Slunce a Měsíc – je nutno chápati a naučiti se cítiti z hlediska duchovního tak, jako na fyzické úrovni známe pohyb ručiček u hodin. Musíme uměti spojovati fyzické, pozemské s metafyzickým, mimosmyslovým. Velikonoční myšlenka snese pouze interpretaci z nadpozemského, neboť Mystérium na Golgotě, pokud je též mystérium Vzkříšení – je událost, která se liší od ostatních záležitostí lidstva. Všechny ostatní záležitosti lidstva probíhají na Zemi zcela jiným způsobem než to, co se stalo Mystériem na Golgotě. Země přijala do sebe kosmické síly a tím, čím se stala, dává prýstit do lidské výměny látek lidským silám, vůli. Ale, když se odehrálo Mystérium na Golgotě, tu se hrnul nový proud vůle do pozemského dění a při tomto kosmickém ději byla Země pouze jevištěm. Člověk byl znovu spojen s Kosmem. To je, čemu musíme porozuměti, a porozumění toho teprve ujasní myšlenku velikonoční v celém jejím rozsahu. Proto si nesmíme před duší vybavit Ukřižovaného, třebaže umění v jeho vystižení přineslo to nejvyšší, nejkrásnější a nejvznešenější. Na myslí nám musí tanouti myšlenka: „Ten, jehož hledáte, není zde.“ Nad křížem musí se zjevit Ten, jenž tu nyní jest, jenž z Ducha a pro Ducha, duchovně buditelsky k nám promlouvává.

To jest právě ono, co velikonoční myšlenkou musí vstoupiti do lidského vývoje, k čemu lidské srdce a lidská mysl se musí povznést. V nynější době se na nás nežádá pouze, abychom se mohli pohroužiti a zahloubati do toho, co se událo – co bylo učiněno. Sami se musíme státi Nově Tvořícími. A byť by to byl i kříž, se vším tím krásným, co z něj umělci vytvořili, nesmíme u toho zůstat. Musíme naslouchati slovům duchovních bytostí, které k nám, hledajícím ve smrti a bolesti, volají: Ten, jehož hledáte, není tu. A proto

musíme hledati toho, jenž tu jest. Musíme se o Velikonocích povznést k Duchu, jenž se nám může podati jedině v představě Vzkříšení. Pak správně přejdeme od rozbolavělé nálady Velkého pátku k pravé náladě Velké noci. Pak také budeme schopni, v této náladě velikonoční, abychom mohli všechno to, co může přijati naše vůle, abychom se mohli státi činnými silami vzniku, oproti silám zmaru, zániku lidstva ... A tím okamžikem, kdy správně porozumíme myšlence velikonoční – myšlence Vzkříšení – tato myšlenka zahřeje a prosvítí naši duši a roznítí v nás síly, jež potřebujeme pro budoucí vývoj lidstva.